LIMITELE JUDECĂRII CAUZEI DUPĂ CONȚINUTUL ÎNVINUIRII FORMULATE ÎN RECHIZITORIU

Denis URSU

CZU: 343.13 *denis.ursu.com@gmail.com*

In this article it is examined the concept of the limits of the criminal case trial, where there are also identified their aspects. It is determined the particularities and admissible limits of the modification of the accusation ex officio by the court in the context of the requirements of the case trial limits.

Tendințele moderne ale legislației procesual-penale, ca atribut al unui stat de drept și democratic, urmează să se concentreze nu doar spre protecția drepturilor victimei infracțiunii, dar și spre protecția persoanelor urmărite penal, împotriva atragerii neîntemeiate și ilegale la răspundere penală, precum și spre protecția oricărei persoane implicată în proces, contra abuzurilor și arbitrariilor admise din partea organelor și persoanelor cu funcție de răspundere în derularea procesului penal.

Potrivit prevederilor constituționale a RM, justiția se înfăptuiește în numele legii numai de către instanțele judecătorești. Articolul 24 alin. (2) CPP RM [1] stabilește că instanța judecătorească nu este organ de urmărire penală, nu se manifestă în favoarea acuzării sau apărării și nu exprimă alte interese decât interesele legii. Atribuțiile instanței de judecată la toate etapele judecării cauzei sunt limitate de anumite hotare stabilite de lege și legate de obiectul judecării cauzei. Întrucât instanța de judecată, în virtutea cerințelor legale, într-un proces penal contradictorial îndeplinește exclusiv funcția de înfăptuire a justiției, nu are dreptul de a realiza atribuțiile oricărei părți la proces, prin urmare, cauza penală va fi examinată în cuantumul pretențiilor formulate de partea acuzării.

În literatura de specialitate, se evidențiază opinii potrivit cărora limitele judecării cauzei stabilesc ceea ce poate constitui obiectul cercetării judecătorești și a sentinței judecătorești pe marginea cauzei cu care a fost sesizată instanța de judecată sau ca o regulă potrivit căreia judecarea cauzei se desfășoară doar în privința inculpatului și doar în raport cu învinuirea înaintată acestuia [2, p. 389]. Conceptul

limitelor judecării cauzei include în sine trei aspecte: 1) sub aspect de obiect limitele judecării cauzei includ în sine acele restricții asupra cercului de circumstanțe, care trebuie să fie stabilite și asupra probelor care urmează a fi cercetate, în cadrul acelei învinuiri, care i-a fost înaintată persoanei la etapa urmăririi penale sub forma ordonanței de punere sub învinuire și formulată ulterior în rechizitoriu; 2) aspectul funcțional marchează hotarele realizării funcțiilor procesuale a părților: acuzării, apărării și a instanței de judecată, permite realizarea pe deplin a delimitării acestor funcții între participanții la proces și asigură evitarea includerii în activitatea subiectului a unor elemente nespecifice funcției sale în proces; 3) aspectul de garanție se datorează principiilor procesual penale, printre care principiilor legalității, contradictorialității, asigurării dreptului la aparare a acuzatului, apărării drepturilor, intereselor și demnității persoanei în procesul penal etc.

Astfel, limitele judecării cauzei reprezintă acele hotare de drept material și de drept procesual în cadrul cărora se exercită funcțiile procesuale (acuzarea, apărarea, înfăptuirea justiției) în procesul de judecată, definind: obiectul acestuia (ansamblul de circumstanțe care trebuie să fie stabilite și de probe care urmează a fi cercetate), subiectul în privința cărora se examinează cauza și constituie o garanție a realizării funcțiilor procesual penale la această etapă a procesului.

Potrivit dispoziției alin. (1) art. 325 CPP RM [1], judecarea cauzei în prima instanță se efectuează numai în privința persoanei puse sub învinuire și numai în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu, acesta fiind punctul de pornire a examinării cauzei. Această regulă este guvernată de principiul contradictorialității, astfel instanța de judecată având un rol pasiv în disputa dintre părți. Respectiv, din rațiunea acestei reglementări rezultă că instanța nu poate interveni în modificarea învinuirii din propria sa inițiativă, fiind ținută în examinarea cauzei de limitele obiectului judecării cauzei. Totuși, pornind de la prevederile alin. (2) art. 325 CPP RM [1], dreptul instanței de a interveni, modificând învinuirea în sentința pronunțată, nu este limitat în mod absolut. Potrivit rațiunii acestei prevederi, se admite modificarea învinuirii în instanța de judecată, dacă sunt respectate în mod cumulativ două condiții, și anume: dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului și nu se încalcă dreptul lui la

apărare. În acest mod, instanța de judecată în urma examinării cauzei, poate reține în sarcina inculpatului o învinuire ce exclude unele capete de învinuire aduse inițial, unele circumstanțe agravante sau în genere poate reține o încadrare juridică bazată pe un alt articol decât cel indicat în rechizitoriu, învinuire care are o repercusiune mai puțin împovărătoare pentru inculpat, în raport cu cea indicată în rechizitoriu. Aceasta derivă din raționamentul *a fortiori*, potrivit căruia dacă instanța poate adopta o sentință de achitare, atunci firește că instanța nu este legată de constatările din rechizitoriu. Totuși, această modificare nu trebuie să fie de o natură ce ar schimba întru totul esența învinuirii înaintate inițial, de altfel s-ar încălca dreptul la apărare al inculpatului, acesta fiind lipsit de posibilitatea de a-și pregăti o apărare potrivită învinuirii noi necunoscute, mai mult ca atât acesta, în general, ar putea pleda nevinovat.

Limitele judecării cauzei nu sunt reflectate expres în CEDO, cu toate acestea, dispoziții cu privire la limite pot fi deduse din sensul art. 6 alin. (1), (3) al Convenției [3]. Aspecte importante privind limitele judecării cauzei au fost examinate de către Curtea Europeană prin prisma standardelor unui proces echitabil în hotărârea sa în cauza *„Abramyan vs Russia”* din 9 octombrie 2008 [4]. Curtea a statuat, că dispozițiile art. 6 alin. (3) lit. a) al Convenției trebuie în mod special, apreciate în raport cu regula mai generală privind procesul echitabil, garantată de art. 6 alin. (1) al Convenției. În materie penală, furnizarea de informații complete și detaliate referitor la acuzațiile înaintate inculpatului și, prin urmare, calificarea juridică, pe care instanța ar putea să o adopte în această privință, este o condiție esențială a asigurării unui proces echitabil. În afară de aceasta, Curtea a statuat, că dreptul de a fi informat cu privire la natura și temeiurile acuzației urmează a fi examinate ținând cont de dreptul inculpatului de a-și pregăti apărarea, garantat de art. 6 alin. (3) lit. (b) al Convenției. Astfel, din poziția exprimată a Curții Europene, rezultă că cerința respectării limitelor judecării cauzei este legată de realizarea de către inculpat a unor drepturi, precum: dreptul de a cunoaște, în ce este acuzat și dreptul de a dispune de timpul și posibilitatea de a-și pregăti apărarea. În conformitate cu poziția adoptată de CtEDO, aceste drepturi vor fi încălcate, dacă în același timp se manifestă următoarele

trei criterii ale modificării învinuirii: 1) Criteriul modificării semnificative a învinuirii, adică între noua învinuire și cea anterioară există deosebiri semnificative; 2) Criteriul imprevizibilității modificării învinuirii, ceea ce înseamnă că inculpatul nu a putut să prevadă o posibilă modificare a învinuirii; 3) Criteriul imposibilității de a reacționa, adica acuzatul nu a putut să reacționeze prompt și efectiv la învinuirea modificată. Lipsa a cel puțin unuia dintre aceste criterii permite CtEDO în unele cazuri să concluzioneze că este permisă o astfel de modificare a limitelor judecării cauzei în contextul standardelor unui proces echitabil, deși cel mai frecvent o astfel de concluzie necesită absența cumulativă a acestor trei criterii.

Generalizând, ajungem la concluzia că, atunci când instanța de judecată reține o nouă soluție de încadrare juridică a faptei care nu a fost adusă la cunoștință inculpatului decât doar după pronunțarea sentinței, va leza dreptul acestuia la apărare. Totodată, conchidem că, deși schimbarea încadrării juridice a faptei de către instanța de fond privează inculpatul de posibilitatea de a-și exercita dreptul său la apărare, totuși echitatea procedurii va fi restabilită prin efectul exercitării căilor de atac. Astfel, din analiza interpretărilor date de CtEDO, rezultă că echitatea procesului este lezată fără șanse de restabilire, dacă reîncadrarea juridică a faptei reținute în sarcina inculpatului este realizată de către instanța a cărei hotărâri nu sunt susceptibile căilor de atac.

Referințe:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14 martie 2003. Publicat în *Monitorul Oficial al RM,* nr.104-110 din 7 iunie 2003. În vigoare din 12 iunie 2003.
2. ЛУПИНСКАЯ, П.А. *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*. Москва, 1998.
3. CEDO din 4 noiembrie 1950. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298 din 24.07.1997. Publicat: 21.08.1997 în *M. Of.*, nr. 54-55, art. 502.
4. Hotărârea CtEDO în cauza *Abramyan vs Russia* nr. 10709/02, din 9 octombrie 2008. [Accesat 09.03.2020]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-88820%22]}